

2022 m.

Lietuvos ir pasaulio

MINĖTINOS TIFLOLOGINĖS DATOS

TURINYS

SAUSIS 3

VASARIS 4

KOVAS 4

BALANDIS 4

GEGUŽĒ 5

BIRŽELIS 6

LIEPA 6

RUGPJŪTIS 6

RUGSĒJIS 6

SPALIS 7

LAPKRITIS 8

GRUODIS 8

MINĒTINOS SUKAKTYS 9

SAUSIS

1 d. – sukanka 30 metų, kai LASS respublikinė centrinė biblioteka tapo (1992) valstybine institucija – Lietuvos aklyjų biblioteka.

1 d. – sukanka 20 metų, kai įkurta Pasaulinė glaukomos asociacija (2002).

4 d. – Pasaulinė Brailio rašto diena. Jungtinių Tautų Generalinė asamblėja sausio 4-ją paskelbė Pasauline Brailio rašto diena (2018). Šią dieną skleidžiama žinia apie Brailio raštą – komunikacijos priemonę, leidžiančią įgyvendinti nematančių ir silpnaregių žmogaus teises. Sausio 4-ji pasirinkta todėl, kad tą dieną 1809 m. gimė Brailio rašto kūrėjas Luji Brailis. Siekiama, kad atsiradus naujoms technologijoms Brailio raštas išliktų aktualus ir gyvybingas. Minint Pasaulinę Brailio rašto dieną, Pasaulio aklyjų sąjunga visas pasaulio valstybes ragina ratifikuoti ir įgyvendinti Marakešo sutartį, kuri leidžia platinti leidinius Brailio raštu ir kitais prieinamais formatais nepažeidžiant autorių teisių.

11 d. – sukanka 60 metų, kai gimė (1962) profesionali dainininkė Jūratė Vizbaraitė, ilgametė Vilniaus chorinio dainavimo mokyklos „Liepaitės“ solinio dainavimo mokytoja. 1991 m. J. Vizbaraitė tapo Respublikinio Beatričės Grincevičiūtės kamerinio dainavimo konkurso laureate. Atlieka Lietuvos ir užsienio kompozitorių kūrinius: V. A. Mocarto, I. S. Bacho, G. F. Hendelio, B. Pergolezi, A. Vivaldi, G. Rosini ir kt. Su pianiste Renata Krikščiūnaite rengia koncertinius rečitalius. Dainininkės sopranas skambėjo ne tik didžiosiose Lietuvos, bet ir Vokietijos, Olandijos, Ispanijos, Ukrainos koncertų salėse. 2011 m. spalio mėnesį sėkmingai pasirodė F. Šopeno festivalyje Lenkijoje.

14 d. – sukanka 85 metai, kai gimė (1937) Audronė Maksimaitienė (Staniulytė) – tiflopedagogė, 1969–2002 metais dirbusi Lietuvos neregųjų ir silpnaregių mokyklose Kaune ir Vilniuje. Už nuopelnus Lietuvos švietimui Lietuvos Respublikos Prezidentas 1998 m. liepos 1 d. dekretu Audronę Maksimaitienę apdovanojo Lietuvos Didžiojo Kunigaikščio Gedimino ordino Pirmojo laipsnio medaliu.

VASARIS

Vasario mėnesį sukanka 60 metų, kai penkiuose didžiuosiuose šalies miestuose įvyko Lietuvos aklųjų draugijos tarprajoninių organizacijų išrinktų delegatų pirmosios konferencijos. Lietuvoje buvo sukurta organizacijos struktūra, apimanti visą respubliką.

KOVAS

5 d. – sukanka 30 metų, kai įsteigtas (1992) Katalikiškasis Prano Daunio fondas. Fondas reginčiųjų raštu išleido Prano Daunio raštus, dr. Valentino Vytauto Toločkos sudarytą prisiminimų apie P. Daunį knygą „Skleidęs šviesą tamsoje“. Parėmė pirmąsias neregijų literatų Alvydo Valentos, Valentino Čyžo, Marijos Misevičienės poezijos knygas, nuolat remia neregius literatus, leidžiančius savo kūrybos knygas, kasmet organizuoja neregijų maldos dienas.

6–12 d. – Pasaulinė glaukomos savaitė. Tai Pasaulinės glaukomos asociacijos (WGA) iniciatyva, kuria siekiama skleisti informaciją apie glaukomą. Pasaulio glaukomos asociacija kasmet visame pasaulyje antrąją kovo savaitę skelbia Pasauline glaukomos savaitę.

23 d. – Pasaulinė optometrijos diena. Kartu su šia diena kasmet kovo mėnesį vyksta Pasaulinė optometrijos savaitė, jos metu prisimenama apie nenuilstamą gydytojų darbą, užtikrinant kokybiškas optometrijos paslaugas.

BALANDIS

19 d. – sukanka 30 metų, kai (1992) Lietuvos aklųjų sporto federacija su jos neregijų šachmatininkų sekcija priimta į Tarptautinę Brailio šachmatų asociaciją IBCA. Tai įvyko 10-jame Tarptautinės Brailio šachmatų asociacijos suvažiavime Ispanijoje, Maljorkoje. Tąkart į IBCA buvo priimtos net 11 valstybių.

29–30 d. – sukanka 75 metai, kai įvyko pirmasis Lietuvos aklujų draugijos suvažiavimas (1947).

GEGUŽĖ

6 d. – sukanka 60 metų, kai gimė (1962) Sigita Markevičienė (Butaitė, Kriaučiūnienė) – neregė lengvaatletė, paralimpinių žaidynių prizininkė, Europos ir pasaulio žaidynių čempionė, rekordininkė. 1996 m. Lietuvos Respublikos Prezidentas už nuopelnus Lietuvai S. Markevičienę apdovanojo Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino 3-ojo laipsnio ordinu.

17 d. – sukanka 95 metai, kai gimė (1927–2014) prof. Antanas Jozėnas, šešiolika metų dirbęs LAD kamerinio choro „Vilnius“ meno vadovu ir vyriausiuoju dirigentu (nuo 1976). Daugelio Lietuvos dainų švenčių vyriausiasis dirigentas ir meno vadovas, Tautinės dainų šventės (1990) ir Pasaulio lietuvių dainų švenčių (1994, 1998) vyriausiasis dirigentas. 1965 m. dirigentui suteiktas nusipelnusio artisto, 1975 m. nusipelnusio meno veikėjo, 1985 m. liaudies artisto garbės vardai. 1986 m. apdovanotas Lietuvos TSR valstybine premija.

19 d. – Pasaulinė prieinamumo diena (angl. Global Accessibility Awareness Day, minima nuo 2012). Ja siekiama skatinti kalbėti, suprasti, mąstyti apie skaitmeninės aplinkos prieinamumą įvairias negalias turintiems žmonėms. Pasaulinės prieinamumo dienos renginiuose parodoma, kaip neįgalieji naudojami internetu ir skaitmeniniais produktais, pasitelkdami pagalbines technologijas. Technologinius produktus kuriantiems specialistams aiškinama apie žmonių su tam tikromis negaliomis poreikius. Pirmąją Pasaulinę prieinamumo dieną surengti paskatino Los Andžele gyvenančio tinklaraštininko Džo Devono straipsnis.

25 d. – sukanka 70 metų, kai gimė (1952) Edvardas Žakaris, ekonomistas, neregys, politikas ir visuomenės veikėjas, Lietuvos Respublikos Seimo narys (2004–2016), Šiaulių miesto savivaldybės tarybos narys (nuo 2019).

BIRŽELIS

25 d. – sukanka 115 metų, kai gimė (1907–1971) Viktorija Šmaižienė (Genytė), viena pirmųjų Kauno aklųjų instituto pedagogių, pirmųjų vadovėlių neregiamis autorė, poetė. 1930 metais išleista pirmoji spausdinta knyga Brailio raštu lietuvių kalba buvo Viktorijos Genytės parengtas elementorius pirmai klasei „Mūsų šviesa“. Tai knygų Brailio raštu spausdinimo pradžia Lietuvoje. Mirė 1971 m. gruodžio 25 d. Vinipege, Kanadoje.

LIEPA

7 d. – sukanka 30 metų, kai Lietuvos aklųjų ir silpnaregių sąjunga (LASS) priimta į Pasaulio aklųjų sąjungą (1992). Pasaulio aklųjų sąjunga įsteigta 1984 m. Tai yra tarptautiniu mastu pripažinta organizacija, atstovaujanti 253 milijonams aklųjų ir silpnaregių. Pasaulio aklųjų sąjunga turi 190 narių – pasaulio valstybių.

RUGPJŪTIS

25 d. – sukanka 95 metai, kai gimė (1927–2018) Vanda Boreikienė (Daunoravičiūtė), pedagogė, buvusi Kauno silpnaregių internatinės mokyklos direktorė. 1998 m. LR Prezidentas Valdas Adamkus už nuopelnus neregijų švietimui V. Boreikienę apdovanojo padėkos raštu

RUGSĖJIS

1 d. – sukanka 30 metų, kai Lietuvos Respublikos kultūros ir švietimo ministerijos sprendimu Vilniuje įsteigtas (1992) LASS Kompiuterinės technikos taikymo skyrius prie Lietuvos aklųjų ir silpnaregių ugdymo centro, kai iš Jungtinių Amerikos Valstijų Overbruko aklųjų mokyklos grįžo metus joje kvalifikaciją kėlęs informatikos mokytojas Vitas Purlys

ir du mokiniai – Sergejus Mechas ir Remigijus Audiejaitis. Jau 1992 m. rudenį centras surengė pirmuosius darbo kompiuteriu kursus neregiamis ir silpnaregiams.

SPALIS

1 d. – Tarptautinė pagyvenusių žmonių diena (minima nuo 1992).

Jungtinių tautų organizacijos Generalinė asamblėja, vykusi 1990 m. gruodžio 14 d., šią dieną paskelbė Tarptautine pagyvenusių žmonių diena.

13 d. – Pasaulinė regėjimo diena, kasmet minima antrąjį spalio ketvirtadienį nuo 1998. Tai tarptautinė minėtina diena, kuria siekiama atkreipti viso pasaulio dėmesį į neregystę ir silpnaregystę. Siekiama visuomenėje skleisti žinias apie neregystę ir regėjimo sutrikimus, įtakoti vyriausybes bei sveikatos apsaugos ministerijas, raginant skirti lėšų nacionalinėms apakimo prevencijos programoms, šviesti tikslines auditorijas apie apakimo prevenciją. Pirmą kartą surengta 2000 m. spalio 12 d. Tarptautinės Liūtų klubų organizacijos iniciatyva. Dabar Pasaulinę regėjimo dieną kuruoja Pasaulio sveikatos organizacija.

15 d. – Tarptautinė Baltosios lazdelės diena. Lietuvoje pradėta minėti 1992 metais. Baltosios lazdelės, kaip neregijų simbolio, istorija prasidėjo 1921 m. Jaunas fotografas iš Bristolio (Didžioji Britanija) Jamesas Biggsas per avariją prarado regėjimą. Paklausęs apakusio kareivio patarimo, jis pradėjo mokytis savarankiškai vaikščioti po miestą su lazdele. Tačiau netrukus suprato, kad juodos spalvos lazdelės nepastebi nei žmonės gatvėje, nei vairuotojai. Tada Biggsas nudažė lazdelę baltai, kad žmonės tai pastebėtų. Neregio fotografo patirtimi netrukus pasinaudojo tokio pat likimo žmonės Anglijoje, Europoje, o vėliau ir Amerikoje.

LAPKRITIS

1 d. – sukanka 120 metų, kai gimė Petras Šeštakauskas (1897–1980), Lietuvos kariuomenės majoras, Lietuvos aklujų sąjungos vienas iš steigėjų ir jos vadovas. Apdovanotas Vyties kryžiaus III laipsnio ordinu (1927), Lietuvos nepriklausomybės medaliu (1928), Vytauto Didžiojo V laipsnio ordinu (1936).

1 d. – sukanka 45 metai, kai įsteigtas (1977) Lietuvos aklujų istorijos muziejus prie Lietuvos aklujų bibliotekos. Nuo 2020 m. jo ekspoziciją galima apžiūrėti Vilniaus Vilkpėdės bendruomenės socialinių paslaugų centre.

24 d. – sukanka 85 metai, kai per Kauno radiją pirmą kartą dainavo (1937) Beatričė Grincevičiūtė. Nuo tada prasidėjo šios žymiausios neregės dainininkės karjeros kelias. B. Grincevičiūtei suteiktas LTSR nusipelnusios artistės vardas (1954), Respublikos liaudies artistės vardas (1971).

GRUODIS

3 d. – Tarptautinė žmonių su negalia diena. Šią dieną visuomenė turi galimybę atidžiau pažvelgti į žmonių turinčių negalią situaciją ir vaidmenį visuomenėje. Ši diena yra priminimas, kad negalia visada yra šalia mūsų.

9–11 d. sukanka 45 metai, kai pirmą kartą surengtos Lietuvos aklujų draugijos kultūros dienos visuomenei (1977); renginys vyko Ukmergės rajone. Jo metu buvo pristatytos neregų organizacijos, įvairiapusė jų veikla, parodytos neregų ir silpnaregių veiklos galimybės, įvairiose rajono vietose koncertavo meno kolektyvai. Dabar šią tradiciją tęsia Lietuvos aklujų ir silpnaregių sąjunga, rengdama LASS dienas „Susitikimai“ Lietuvos miestuose.

16 d. – sukanka 55 metai, kai gimė (1967) Kęstutis Bartkėnas, sportininkas, lengvaatletis, pasaulio ir Europos aklyjū ir silpnaregių čempionatų nugalėtojas ir prizininkas, parolimpinių žaidynių prizininkas, silpnaregis. 1996 m. apdovanotas Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino 3 laipsnio ordinu.

MINĖTINOS SUKAKTYS

Lietuvoje

Sukanka 95 metai, kai buvo patvirtintas (1927) Prano Daunio lietuvių kalbai pritaikytas Brailio raštas. Tų metų pabaigoje lietuviškąją Brailio abėcėlę patvirtino Lietuvos Respublikos švietimo ministerija. Nuo 2000-ųjų Lietuvoje naudojama reformuota (pakeistos 5 raidės) Brailio abėcėlė. 2019 m. išleistas Nacionalinis standarto priedas LTS ISO17049/Na. Jame pateikta lietuvių kalbai pritaikyta Brailio rašto ženklų sistema: literatūrinio ir muzikinio Brailio rašto ženklai, matematikos, fizikos, chemijos, kompiuterinio Brailio rašto ženklai, šachmatų ir šaškių partijų rašymo ženklai.

Sukanka 90 metų, kai labdaros organizacija Lietuvos akliesiems globoti draugija išleido (1932) pirmąjį neperiodinį žurnalą „Aklųjų dalia“, skirtą plačiajai visuomenei. Leidinyje buvo daug aktualių pažintinių, informacinių straipsnių ir nuotraukų iš neregijų gyvenimo. Tai pirmasis gausiai nuotraukomis iliustruotas leidinys, atspindintis to meto Lietuvos neregijų gyvenimą.

Sukanka 80 metų, kai įsteigta (1942) Kauno aklyjū įmonė. Kauniečiams neregiams darbininkams pageidaujant, rudenį Kaune, Daukšos gatvėje, įsteigta aklyjū įmonė, kurioje dirbo 20 darbininkų. Ji buvo pavaldi Darbo ir socialinių reikalų valdybai.

Sukanka 75 metai, kai įsteigta (1947) Lietuvos aklųjų draugijos Vilniaus skyriaus biblioteka miesto neregiam. Vėliau ši biblioteka veikė prie Vilniaus aklųjų įmonės. 1966 m. sujungus didžiuosiuose miestuose veikusias aklųjų bibliotekas, sukurta Lietuvos aklųjų draugijos Respublikinė centralizuota aklųjų biblioteka.

Sukanka 60 metų, kai (1962) Kristijono Donelaičio „Metai“ pirmą kartą buvo išspausdinti Brailio raštu. Ši knyga buvo išleista neregio Adolfo Milaševičiaus lėšomis. Prieš mirtį savo santaupas jis paskyrė Lietuvos aklųjų draugijai ir pageidavo, kad už juos būtų leidžiamos knygos neregiam.

Sukanka 60 metų, kai (1962) Švėkšnos miestelyje (Šilutės r.) atsirado pirmoji Lietuvoje neregio vardu pavadinta gatvė – Luji Brailio gatvė.

Sukanka 55 metai, kai Lietuvos kino studija sukūrė (1967) pirmą trumpametražinį dokumentinį filmą apie šalies neregius „Žmonės, grįžę iš tamsos“. Šio nespaltoto filmo trukmė – 10 min. Visuomenei jis buvo pristatytas 1968 m. ir rodytas daugelyje Lietuvos kino teatrų kaip dokumentinis filmas.

Sukanka 55 metai, kai pradėtas leisti (1972) Tifloginis kalendorius. Jo sumanytojas ir ilgametis autorius buvo LAB tifloginės literatūros leidybinės grupės vyriausiasis redaktorius dr. V. V. Toločka. 2004 m. jam išėjus užtarnauto poilsio, šį darbą tęsė vyriausiasis bibliotekininkas tiflotyrai Juozas Valentukevičius.

Sukanka 55 metai, kai Vilniuje įvyko (1972) pirmoji respublikinė mokslinė konferencija, skirta neregijų ir silpnaregių problemoms, „Aklųjų socialinės ir darbo problemos Lietuvoje“. Konferenciją organizavo Lietuvos aklųjų draugija. Šios konferencijos medžiaga yra saugoma Lietuvos aklųjų bibliotekos fonduose.

Sukanka 10 metų, kai (2012) LAB pradėjo veikti elektroninių leidinių valdymo informacinė sistema „ELVIS“, suteikusi galimybę neregiam ir silpnaregiam parsisiųsti garsinius leidinius neišeinant iš namų. Į šią sistemą 2012 m. pradėtos kelti garsinės DAISY formato knygos,

kurių pirmoji – Justino Braslausko „Politologija“, pagaminta dar 2011 m. 2021 m. virtuali biblioteka ELVIS atnaujinta projekto „MoBiLait“, finansuojamo iš Europos regioninės plėtros fondo ir Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto, lėšomis.

Projekto įgyvendinimo laikotarpis 2018–2023 metai.

Užsienyje

Prieš 190 metų Filadelfijoje įkurta Overbruko aklųjų mokykla (1832 m. kovo mėn.). Mokykla išleido pirmąją Amerikoje neregijų raštu išspausdintą knygą (Evangeliją pagal Morkų) ir pirmąjį žurnalą neregiams. Overbruko aklųjų mokyklą įsteigė į Filadelfiją atvykęs vokiečių Julius Reinholdas Friedlanderis (1803–1839). Šioje mokykloje 1991–1992 m. stažavosi Antano Jonyno aklųjų mokyklos mokytojas Vitas Purlys ir du mokiniai.

Prieš 105 metus (1917 m. sausio mėn.) Didžiojoje Britanijoje pradėtas leisti žurnalas „The Beacon“, kurį dabar galima rasti internete pavadinimu „NB-online“. „The Beacon“ savo gyvavimą pradėjo kaip žurnalas, skirtas įvairiausioms neregijų dominačioms temoms. Pastaraisiais metais temų ratas susiaurėjo, daugiausia rašoma apie regos išsaugojimą ir akių sveikatą, nes RNIB pradėjo leisti kitus leidinius, atitinkančius kiekvienos auditorijos poreikius.

Prieš 90 metų pasaulyje pasirodė pirmosios garsinės knygos (1932). Tai įvyko Jungtinėse Amerikos Valstijose. Garsinės knygos buvo įrašomos vinilinėse plokštelėse. Kiekvienos plokštelės pusės klausymosi trukmė buvo apie 15 minučių. Garsinių knygų iniciatorius – Amerikos aklųjų fondas, kuris įkūrė garso įrašų studiją. Kitais metais JAV kongresas priėmė įstatymo pataisą, leidžiančią Kongreso bibliotekai pradėti gaminti garsines knygas.

Prieš 75 metus Taline įkurta Estijos aklųjų biblioteka (1947). Tarybiniais metais ši biblioteka priklausė Estijos aklųjų draugijai. 2004 m. ji tapo Estijos nacionalinės bibliotekos filialu, nuo 2010 m. – jos skyriumi. Estijos aklųjų biblioteka yra didžiausia leidykla Estijoje, leidžianti pritaikyto formato kopijas negalintiems skaityti įprasto teksto. Nuo

2009 m. gegužės mėn. garsinės knygos, laikraščiai, žurnalai estų bei rusų kalbomis leidžiami pagal DAISY standartą.

Sukanka 70 metų, kai Taline įvyko pirmasis Lietuvos, Latvijos ir Estijos aklujų draugijų šachmatų komandų turnyras (1952 m. liepos mėnesį).

Prieš 70 metų įkurta Lenkijos aklujų draugijos (PZN) centrinė biblioteka (1952).

Prieš 70 metų Lenkijos aklujų draugijos (PZN) Tiflografijos skyrius pradėjo spausdinti vadovėlius Brailio raštu pradinių ir vidurinių mokyklų mokiniams (1952).

Prieš 60 metų įkurta Latvijos aklujų biblioteka (1962). Iš pradžių ji vadinosi Centrinė respublikinė knygų Brailio raštu biblioteka. Latvijos aklujų biblioteka yra viešoji biblioteka, kurios pagrindinis tikslas – teikti bibliotekines, bibliografines ir informacines paslaugas žmonėms negalintiems skaityti įprastai (neregiam, silpnaregiam, turintiems skaitymo sutrikimų ar fizinę negalią). Latvijos aklujų biblioteka leidžia garsines, Brailio raštu ir stambiu šriftu knygas.

Prieš 45 metus (1977) pradėtas publikuoti „Journal of Visual Impairment & Blindness“ (JVIB). JVIB yra pirmas tarptautinis tarpdisciplininis žurnalas apie neregystę ir regėjimo sutrikimus, skelbiantis mokslines žinias, veikiantis kaip pasikeitimo praktine patirtimi forumas. Nuo 1977 m. sausio mėn. JVIB leidžiamas vietoje kitų dviejų leidinių – skirto praktikams „New Outlook for the Blind“, leisto nuo 1907 m., ir mokslinio žurnalo „AFB Research Bulletin“. JVIB leidėjas – Amerikos aklujų fondas. „Journal of Visual Impairment & Blindness“ prenumeruoja ir Lietuvos aklujų biblioteka.

Prieš 30 metų Madride pradėjo veikti Tiflogijos muziejus („Museo Tologico“, įkurtas 1992 m. gruodžio mėn.) – kultūrinė erdvė, skirta eksponuoti meno kūrinius, neregiam bei silpnaregiam skirtas pagalbines priemones, žymiausių pasaulio pastatų maketus ir kt. Neregiai lankytojai su eksponatais susipažįsta per lytėjimo pojūtį. Rengiamos sutrikusios regos menininkų kūrinių parodos.

Prieš 10 metų Lenkijoje įkurtas Erdvinės orientacijos parkas (2012 m. rugsėjį) Ovinskos kaime, Poznanės srityje, šalia aklujų mokyklos. Jo paskirtis – supažindinti žmones su negalia, ypač neregius, su miesto erdve. Be eismo garsus imituojančių įrenginių, yra realių vietų architektūriniai maketai ir specialios mokymo priemonės (garsiniai žaislai, sūpynės, kliūčių ruožai ir kt.). Imituojant įvykius ir situacijas, neregiams padedama pasiruošti gyvenimui reginčiųjų pasaulyje. Taip pat Ovinskos aklujų mokykloje veikia tiflologijos muziejus.

2022 m. Lietuvos ir pasaulio **MINĖTINOS TIFLOLOGINĖS DATOS**

INFORMACINIS LEIDINYS

Parengė LAB Informacijos išteklių skyriaus vyr. specialistės
Audronė Gendvilienė, Ina Praprovienė

Šiame leidinyje pateikta informacija apie Lietuvos neregius ir silpnaregius, pelniusius šalies ir tarptautinius įvertinimus, žinomus šalyje ir užsienyje, taip pat apie tarptautines minėtinas tiflogines datas bei sukaktis.

